

hoe gewone burgers onder plotseling gewijzigde omstandigheden tot beslissingen kwamen, die voorheen -wellicht- onvoorstelbaar waren. Het is goed hierbij te bedenken dat de

betrokkenen vrijwel allen te goeder naam en faam bekendstaande dorpelingen waren. En behoudens de man die de vrijgekomen woning van de familie Katz betrok, speelden plaat-

selijke aanhangers van het nationaal-socialisme in de hier beschreven gebeurtenissen geen enkele rol.

Gertjan Broek

BOTSHOL: de geschiedenis van uitgebleven droogmakingen

deel I

Samensteller dezes is geboren en getogen aan de *Botsholsedwarsweg* te Waverveen. Hij heeft mede daardoor 'wel wat' met Botshol en deelt deze betrokkenheid met vrijwel alle (oud-) inwoners van Waverveen. Dat het hierbij om deel van Abcoude gaat, speelt geen rol. Daarentegen is de interesse bij de Abcoude bevolking voor de Botshol opvallend gering, ik heb dat in een enquête tijdens een wekelijkse markt op het Markvelt moeten vaststellen. Conclusies: 1) bij samengaan van Abcoude met de Ronde Venen, gaat eerstgenoemde gemeente voor de inbreng van minstens 50% van de aardigste mensen zorgen; 2) In Abcoude weet men heel weinig over de Botshol. Voor mij vormt dit een aanleiding om in het vervolg op een eerder Botshol- artikel van Ger van der Most (Angstelkroniek 6, november 2000) nog méér over dit natuurgebied te vertellen, met daarbij de nadruk op het ontkomen aan droogmakingen.

Korte geschiedenis

Gelet op het onderwerp geldt hierbij een beperking tot enkele zaken van voornamelijk geologische aard.

'Bot' c.q. 'Bok' c.q. 'Bo(c)x' vormt naar alle waarschijnlijkheid een persoons- of een diernaam en 'Hol' zou volgens de meeste, elkaar citerende historici een term zijn geweest waarmee in ieder geval in de 18^e eeuw laaggelegen moerasige bodem werd aangeduid. Gelet op de nu nog aanwezige nauwelijks begaanbare rietvelden zou dat een plausibele verklaring kunnen zijn. Edoch, in het Middel-Nederlands heeft het woord 'hol' de betekenis van "diepte van een gracht, sloot of bedding" en het zou dus ook kunnen zijn dat de toevoeging 'hol' alhier betrekking had op een waterweg.

Het Botshol *van nu* komt min of meer overeen met het gebied, dat tot aan in ieder geval de Franse overheersing

als Waveren en ook wel als Klyne polder en nadien ook als Noorderpolder op de kaart stond. Officieel, in waterschapstermen, zou ik het huidige Botshol- gebied tot 1868 als Noorderpolder moeten aanduiden. Tot 1820 vormde de Noorderpolder Noord-Hollands gebied, evenals het aangrenzende Waverveen, of wat er destijds nog van over was gebleven: deze gemeente was omstreeks 1750 reeds voor meer dan 80% uitgeveend. Ruim 25 jaar nadien was Waverveen letterlijk van de kaart verveend, teneinde Amsterdam van turf te voorzien en bestond het Waverveense gebied in feite enkel nog maar uit water (waar op de kaart 'VINKEVEEN' vermeld staat, had 'WAVERVEEN' moeten staan). Dat vooral Waverveen en nadien Botshol voor turfleverantie in aanmerking kwam had te maken met hun Noord-

Hollandse status: op de Utrechtse (Stichtse) turf werden forse uitvoerbelastingen geheven.

Nadat Waverveen helemaal 'verwaterd' was, kwam de Noorderpolder vanaf 1777 aan de beurt om door Amsterdam opgestookt te worden. Volgens enkele bronnen zou de verveening tot 1793 hebben geduurd. Maar afgaande op kaarten zou in 1809 deze vorm van energiewinning nog in volle gang zijn geweest. Er zijn ook kaarten uit circa 1850, die het beeld geven van een nagenoeg voltooide verveening van de Noorderpolder en derhalve op het ontstaan van de "Botsholsche plassen". Naar mijn mening geeft de op deze bladzijde vermelde kaart van J. Kuyper (*uit de Gemeente Atlas van de Provincie Utrecht 1868*) wél een goed beeld van de stand van de verveening op dat moment. Voor de goede orde:

de Botshol is op de kaart ter rechterzijde van 'De Waver' gelegen. Op de kaart uit 1867 is goed te zien dat er nog wel wat te vervenen viel en met die bezigheid is men op kleine(re) schaal dan ook voortgegaan. Gedurende de periode van 1914-1918 is de vervening zelfs geïntensiveerd teneinde Abcoude tijdens deze oorlogsjaren van eigen turf te voorzien. Toch is ondanks de vervening na 1850 tot ongeveer 1920 vooral in het noorden van de Botshol een aanzienlijk deel onverveend gebleven.

Het plassen- (c.q. open water-) gedeelte van de Botshol is vanaf circa 1900 bovendien gaandeweg verminderd door de aanleg van het Fort Botshol in de uiterste noordwesthoek. Niet dat dit Fort nu zoveel volume voorstelde c.q. voorstelt, maar ten behoeve van de aanleg van dit onderdeel uit de stelling van Amsterdam zijn er grote hoeveelheden bovengrond elders in de Botsholsche plassen gestort. Aldaar ontstond een zodanige ondiepte dat er zich rietvegetatie kon ontwikkelen, met landvorming als geleidelijk resultaat.

In de loop van de 19^e eeuw ontstond een toenemende noodzaak ter beteugeling van - onder meer - de zogenaamde Noorder-Zuider Polder, de watermassa ten noorden van Waverveen en ten zuidwesten van de Noorderpolder. Pas in 1865 was er een uitvoerbaar plan tot stand gekomen, om het gehele watergebied met de reikwijdte van de huidige Polder Groot- Mijdrecht droog te maken. Met het daadwerkelijk leegmalen werd in 1874 een begin gemaakt met behulp van een stoomgemaal aan de

Waver, dicht in de buurt van de Botshol. Waarom dit Plassengebied buiten het droogmakingsproject is gebleven, is niet duidelijk; in de aanvankelijke plannen waren de Botsholsche plassen wel degelijk opgenomen. Het zou kunnen dat het 'met rust laten' van dit afzonderlijke gebied te maken had met de voor droogmaking benodigde afwatering, die hoe dan ook gecompliceerd en duur geweest zou zijn. Ook de omstandigheid, dat de Botshol omstreeks 1870 nog maar ten dele verveend was, kan een rol hebben gespeeld.

Overgang naar Abcoude-Proosdij

Bovenvermelde toestanden zullen Abcoude- Proosdij en Aasdom in het Veen toentertijd een zorg zijn geweest. Daar kwam verandering in na de droogmaking van het naburige gebied, dat nadien als "Groot-Mijdrecht" zou worden aangeduid. Deze zeer moeizaam drooggevallen polder moest in 1880 over meerdere gemeenten verdeeld worden, al evenzeer een moeizame aangelegenheid. Na de nodige verdeeldheid tussen Abcoude- Proosdij en Aasdom in het Veen, Vinkeveen & Waverveen, Wilnis en Mijdrecht besloot het Provinciale bestuur niet alleen deze 'Divide et Impera' - klus te klaren, maar tegelijkertijd ook de grenzen tussen de twee eerstgenoemde gemeenten te herzien. Daarvoor gold een gerede aanleiding: het dorp Vinkeveen, qua inwoners het grootste in noord-west Utrecht, bestond in hoofdzaak uit de aaneengesloten delen Demmerik, Herenweg en Achterbosch. De eerste twee delen behoorden tot de gemeente Vinkeveen & Waverveen, doch Achterbosch

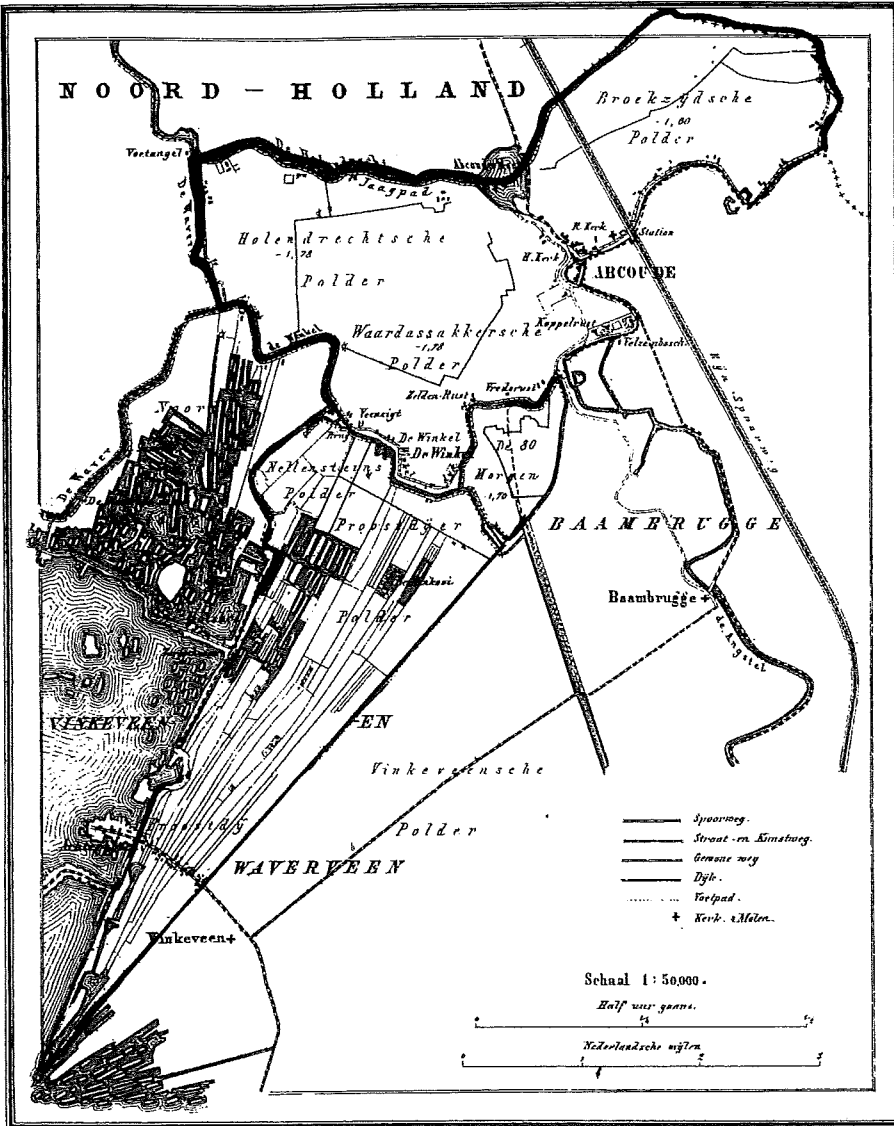
tot Abcoude-Proosdij en Aasdom in het Veen. Per 1 januari 1882 ging het grootste i.c. zuidwestelijke gedeelte van de Proosdijer Polder, inclusief Achterbosch, over naar Vinkeveen & Waverveen. Het 'verlies' van dit ver van Abcoude gelegen gebied met een veelal behoeftige bevolking zal in feite een zorg minder hebben betekend voor Abcoude-Proosdij. Voor deze gemeente was de toevoeging 'en Aasdom in het Veen' in het vervolg niet meer aan de orde, ongetwijfeld een tegenslag voor de inkt-leverancier van het gemeentehuis...

Vanwege het door de provincie gehanteerde 'voor wat hoort wat' - principe kwam Abcoude-Proosdij in het bezit van de Ringkade, de Winkel *en de Botshol*.

De gemeente Vinkeveen & Waverveen bleek na 1881 wel raad te weten met de van Abcoude verkregen Proosdijer polder : in 1887 werd voor de vervening een concessie - voor 90 jaar -afgegeven. Een dergelijk contract hield in deze situatie in, dat het verveende gebied uiterlijk in 1977 droog gemaakt had moeten zijn. Daar is dus niets van terecht gekomen en het voert bij dit Botshol-onderwerp te ver om daarop nader in te gaan. Vandaar de beperking tot de oorzaken van een andere uitgebleven droogmakerij, namelijk die van de Botshol c.q. Botsholsche plassen.

Plannen tot droogmakerij.

De Botshol geldt al een aantal jaren als een zogenaamd stiltegebied, ter grootte van circa 350 ha., waarvan 200 ha aan water en rietland en 150 ha. aan weiland. Maar wat de gemeenteraad van Abcoude-Proosdij

1867.

1563 Bunders 1225 Inwoners.

Uitgave van Hugo Springar te Leeuwarden.

betrof, gold die status in feite al vanaf 1 januari 1882: vrijwel nooit kwam dit deel van de gemeente aan de orde: een gemeenteraad agendeert immers geen aangelegenheden zoals moeraswolfsmelk en sterrenkranswier. Omstreeks 1890 kwamen de Botsholsche plassen wel even zijdelings in de gemeenteraad ter sprake vanwege de onteigeningen ten behoeve van de bouw van het reeds eerder vermelde fort Botshol, een zogenaamd 'verdedigbaar aardwerk' aan de uiterste noord- west rand van de plassen (en dus ook van de gemeente). Veertig jaar later, in 1930,

moesten degenen, die de Botsholsche plassen een warm hart toedroegen, dit natuurgebied als een fort gaan verdedigen: er lag inmiddels een serieus plan tot gedeeltelijke droogmakerij ter grootte van ongeveer 180 ha, ten koste van fl. 300.000,- en de teloorgang van een uniek natuurgebied. Dat was althans de mening van tegenstanders van het plan. De totstandkoming hiervan kan vooral worden toegeschreven aan Jhr. Mr. C. Dedel, destijds burgemeester van de beide Abcoude gemeenten en tevens voorzitter van het Veen-derijbestuur van de Botsholsche plassen. In 1930, dus in

crisistijd, had hij de Provinciale Waterstaat van Utrecht verzocht onderzoek te doen naar de mogelijkheid tot gedeeltelijke droogmakerij. Als aanleiding en argument diende de bestrijding van de werkloosheid: na het droogvallen van de 180 ha. zou er veel egaliseringswerk aan de bodem verricht moeten worden en daarvan kon dan een werkverschaffingsproject worden gemaakt. Deze motivering komt wat merkwaardig over. Abcoude telde rond 1930 immers naar verhouding opvallend weinig werkloosheid; bij dit werkverschaffings project kon de Abcoude burgervader dus moeilijk aan zijn eigen burgers zonder werk hebben gedacht. Maar het zou kunnen dat zijn zorg naar Amsterdamse werklozen uitging; die waren er toentertijd te over. Maar ook die mogelijkheid is zeer onwaarschijnlijk; in het naburige Wilnis had Amsterdam in 1927 in de 'koud' drooggevallen polder Wilnis Veldzijde circa 37 ha. aan oneffen land aangekocht om de eigen werklozen met grondegalisering bezig te laten zijn. Maar rond 1930 had het fiasco van dit project zich al afgetekend: van een Amsterdammer maak je niet zomaar even een landarbeider.

Fons Compier - Vinkeveen

wordt vervolgd